

**Diagnoza implementacji kompetencji kluczowych
w kontekście potrzeb, uwarunkowań lokalnych
i regionalnych oświaty
oraz rynku pracy**

**Zespół Szkół Usługowych
w Ostrowie Wielkopolskim**

Opracowanie: Barbara Jakubowska

Ostrów Wielkopolski 2010

Copyright © by Dolnośląska Szkoła Wyższa
Wrocław 2010

SZKOŁA KLUCZOWYCH KOMPETENCJI. Ponadregionalny program rozwijania umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych Polski centralnej i południowo – zachodniej” realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia: Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia

Publikacja dystrybuowana jest bezpłatnie

LIDER PROJEKTU

Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie

20-209 Lublin, ul. Mełgiewska 7-9

tel./fax +48 817491777

email: Sekretariat@wsei.lublin.pl

PARTNER PROJEKTU

Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu

53-609 Wrocław, ul. Wagonowa 9

tel./fax +48 713561538

email: skk@dswe.pl

Spis treści

I. CHARAKTERYSTYKA SZKOŁY

1. Położenie geograficzne	5
2. Krótki opis bazy dydaktycznej.....	5
3. Charakterystyka uczniów szkoły	6
4. Charakterystyka kadry pedagogicznej.....	8
5. Główne problemy nauczycieli w kształtowaniu kompetencji kluczowych i zawodowych	9

II. KOMPETENCJE KLUCZOWE I ZAWODOWE

a. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie przedsiębiorczości	10
b. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie technologii informacyjnej.....	11
c. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie matematyki.....	12
d. Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie języków obcych.....	14
e. Kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów – technik hotelarstwa...	17
f. Kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów – Technik żywienia i gospodarstwa domowego	18
g. Kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów w zawodach: kelner, kucharz, technik organizacji usług gastronomicznych	20

III. RYNEK PRACY

1. Regionalny i lokalny rynek pracy w aspekcie specjalności zawodowych szkoły	22
2. Kompetencje kluczowe a rynek pracy	26

IV. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA I UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH

1. Prognozy demograficzne.....	27
2. Współpraca szkoły z zakładami pracy.....	28
3. Procedura postępowania	28
Analiza SWOT.	30

V. KOMPETENCJE KLUCZOWE	
– ZALECENIA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO	
KOMPETENCJE KLUCZOWE W UCZENIU SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE	
– EUROPEJSKIE RAMY ODNIESIENIA	35
VI. WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	46

I. CHARAKTERYSTYKA SZKOŁY

1. Położenie geograficzne.

Zespół Szkół Usługowych znajduje się w Ostrowie Wielkopolskim, przy ul. Wolności 12. Jest jedną z dziesięciu szkół ponadgimnazjalnych w mieście.

Ostrów Wielkopolski jest położony w województwie wielkopolskim, w środkowej części Niziny Południowowielkopolskiej, w południowej części Wysoczyzny Kaliskiej, na północno-zachodnich stokach Wzgórz Wysockich, nad rzeką Ołobok. Jest siedzibą powiatu ostrowskiego i gminy Ostrów Wielkopolski. W dokumentach pisanych Ostrów Wielkopolski pojawił się na początku XV wieku. Nazwa miasta to archaizm oznaczający wyspę, kępę wśród mokradeł.

Miasto zamieszkuje 72 360 osób (2008 r.). Jest znaczącym węzłem kolejowym i drogowym. W Ostrowie Wielkopolskim rozwinął się przemysł przetwórczy, głównie elektromaszynowy, spożywczy oraz materiałów budowlanych. Najważniejsze zabytki to: konkatedra pw. św. Stanisława Biskupa w stylu neoromańskim, kościół Najświętszej Marii Panny Królowej Polski, kościół pw. św. Antoniego z Padwy, jedyna zachowana w Polsce bożnica w stylu mauretańskim, stary cmentarz, neorenesansowy ratusz miejski.

2. Krótki opis bazy dydaktycznej

W szkole znajdują się trzy pracownie informatyczne wyposażone w sprzęt komputerowy, na którym uczniowie poznają tajniki informatyki. Każda z tych pracowni wyposażona jest w zestawy komputerowe oraz drukarki i skanery. Ponadto szkoła wyposażona jest w laptopy, drukarki, skanery, kserokopiarki, telewizory, odtwarzacze DVD, magnetowidy, rzutniki i radiomagnetofony. Szkoła posiada pracownie specjalistyczne do nauki przedmiotów zawodowych. Należą do nich:

- Dobrze wyposażona pracownia hotelarska wraz z pokojem hotelowym i łazienką oraz lada recepcyjną, gdzie uczniowie odbywają profesjonalne ćwiczenia. Dodatkowo uczniowie mają możliwość fachowego przygotowania się do zawodu na specjalnym stanowisku wyposażonym w komputery z programami do obsługi gościa hotelowego.
- Pracownia obsługi konsumenta jest wyposażona zgodnie z standardem wyposażenia dydaktycznego pracowni kształcenia zawodowego. Wydzielone są w niej następujące powierzchnie: sala lekcyjno-restauracyjna, bar, zmywalnia naczyń

stołowych, część kuchenna, ekspedycja. W tych pomieszczeniach uczniowie poznają zasady obsługi gości oraz nabierają umiejętności praktycznych.

- Trzy pracownie technologiczno-gastronomiczne wyposażone w zastawę stołową, sprzęt kuchenny, urządzenia grzewcze oraz chłodnicze, plansze ścienne i telewizory wraz z odtwarzaczami umożliwiają zdobycie praktycznej wiedzy z zakresu technologii gastronomicznej a także wiedzy teoretycznej i przestrzegania zasad BHP.
- Dwie pracownie fryzjerskie wyposażone w myjnie fryzjerskie, promienniki – klimatyzony, sauny, suszarki oraz lustra oraz drobny sprzęt fryzjerski, który pozwala na poznanie uczniom zasad i technik stylizacji fryzjerskiej.
- Pracownia odzieżowa, w której młodzież poznaje tajniki zawodu, wykonując prace od projektowania po prezentację wyrobu pod nadzorem nauczycieli specjalistów.

W szkole znajdują się również:

- dwie pracownie językowe,
- sale dla przedmiotów ogólnokształcących,
- aula szkolna.

Ponadto Szkoła posiada: bibliotekę z czytelnią, zmodernizowaną salę gimnastyczną wraz z siłownią i salą rehabilitacyjną, gabinet medyczny, radiowęzeł szkolny, klub młodzieżowy z małą gastronomią.

3. Charakterystyka uczniów szkoły

Liczba uczniów w szkole: 1229 (stan z 12.03.2010 r.), w tym 956 dziewcząt i 273 chłopców. Szczegółowy podział przedstawia poniższa tabela.

Liczba uczniów z podziałem na płeć w poszczególnych typach szkół				
Lp.	Typ szkoły	Liczba ogółem	Liczba dziewcząt	Liczba chłopców
1.	Zasadnicza Szkoła Zawodowa	445	301	144
2.	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna	22	11	10
3.	Liceum Profilowane	71	68	3
4.	Technikum	633	529	104
5.	Liceum Uzupelniające	41	36	5
6.	Technikum Uzupelniające	18	11	7
Razem:		1229	956	273

Zdecydowana większość uczniów szkoły zamieszkuje tereny wiejskie i dojeżdża do szkoły różnymi środkami lokomocji, niekiedy z odległych miejscowości. Rodziny uczniów cechuje niski status materialny (ok. 70%) lub wręcz ubóstwo. Większość uczniów wychowuje się w rodzinach o zubożałych wymiarach życia codziennego, w rodzinach rozbitych, osieroconych, dotkniętych patologią i bezrobociem. Około 50% młodzieży boryka się z alkoholizmem rodziców, a 17% spotyka się z przemocą w domu. Spora część młodzieży pozbawiona jest opieki jednego lub obojga rodziców z powodu zagranicznej migracji zarobkowej. Rodzice uczniów legitymują się przeważnie wykształceniem zawodowym, nieliczni średnim, a tylko jednostki wyższym. Implikuje to w dużej mierze niski poziom aspiracji wobec dzieci, niski poziom motywacji do nauki i aspiracji samych uczniów, słabe zainteresowanie frekwencją dzieci oraz ich postępami w nauce. Spora część uczniów szkoły ma różnego rodzaju dysfunkcje, odczuwa niepowodzenia w nauce, ma dużą ilość ocen niedostatecznych i przejawia słabe zainteresowanie nauką.

Typy szkół w Zespole Szkół Usługowych w Ostrowie Wielkopolskim:

- Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2;
- Technikum nr 2;
- II Liceum Profilowane;
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna;
- Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych nr 2;
- Technikum Uzupełniające dla Dorosłych nr 2.

Zawody w poszczególnych typach szkół:

- Zasadnicza Szkoła Zawodowa

Cykl kształcenia 3 lata:

1. Fryzjer,
2. Cukiernik,
3. Piekarz,
4. Rzeźnik-wędliniarz,
5. Krawiec
6. Tapicer,
7. Stolarz,

Cykl kształcenia 2 lata:

1. Kucharz małej gastronomii
2. Lakiernik,
3. Fotograf,

- Technikum nr 2 (cykl kształcenia 4 lata)
 1. Technik hotelarstwa,
 2. Technik organizacji usług gastronomicznych,
 3. Technik żywienia i gospodarstwa domowego,
 4. Kucharz,
 5. Kelner,
 6. Technik usług fryzjerskich,
 7. Technik technologii odzieży,

- II Liceum Profilowane (cykl kształcenia 3 lata)
 1. Usługowo-gospodarczy,

- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna (cykl kształcenia 3 lata)
 1. Cukiernik,
 2. Stolarz,

- Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych nr 2 (cykl kształcenia 2 lata)
Profil ogólnokształcący,

- Technikum Uzupełniające dla Dorosłych nr 2 (cykl kształcenia 3 lata)
 1. Kucharz,
 2. Technik usług fryzjerskich,
 3. Technik technologii drewna.

4. Charakterystyka kadry pedagogicznej

Szkoła zatrudnia wykwalifikowaną kadrę nauczycielską:

- nauczyciele dyplomowani – 42 osoby (1 os. dr + p.p; 41 os. mgr + p.p),
- nauczyciele mianowani – 22 osoby (21 os. mgr + p.p; 1 os. licencjat),
- nauczyciele kontraktowi – 19 osób (17 os. mgr + p.p; 2 os. licencjat),
- nauczyciele stażyści – 4 osoby (3 os. mgr + p.p; 1 os. licencjat).

Rodzaj przedmiotów	Liczba nauczycieli
ogólnokształcące	63
zawodowe gastronomiczno-hotelarskie	14
zawodowe fryzjerskie, krawieckie	5
ekonomiczne	3

5. Główne problemy nauczycieli w kształtowaniu kompetencji kluczowych i zawodowych.

Kształtowanie kompetencji kluczowych i zawodowych wymaga od nauczycieli ciągłego doskonalenia się, ponieważ są oni głównymi elementami w złożonym procesie dydaktycznym. Od tego, w jaki sposób i jakimi metodami oraz przy użyciu jakich środków przebiegać będzie ten proces, zależy bowiem dalsza kariera młodego człowieka na rynku pracy. Napotykanym problemem w nieodpowiednim poziomie umiejętności nauczycieli jest obszarem, który samoistnie niwelują poprzez uczestnictwo w różnorodnych formach doskonalenia zawodowego oraz promowania postaw aktywnych, dzięki którym pokonywane są różnorodne trudności.

Nauczyciel aby mógł przezwyciężyć problemy w kształtowaniu kompetencji kluczowych i zawodowych, powinien :

- być organizatorem procesu uczenia się,
- tworzyć programy nauczania,
- doskonalić się aby usprawniać swoją pracę,
- umiejętnie włączyć technologię informacyjno-komunikacyjną do codziennego funkcjonowania uczniów,
- poszerzać swoją wiedzę i doskonalić swoje umiejętności.

Celem nadrzędnym w procesie dydaktycznym jest uzyskanie jak najlepszych efektów kształcenia przy wykorzystaniu różnorodnych metod nauczania i nowoczesnej bazy dydaktycznej, dzięki którym można uzyskać zamierzone efekty oraz wyposażać młodego człowieka w wiedzę, umiejętności i odpowiednią postawę. Dużym problemem okazuje się w tej sytuacji niedobór środków finansowych na wyposażenie pracowni technodydaktycznych w profesjonalne środki pracy oraz powstająca z biegiem czasu luka w posiadanych umiejętnościach, spowodowana też bardzo szybkim postępem technicznym i technologicznym. Nowoczesna gospodarka, w której mamy do czynienia z wysoką specjalizacją wiedzy i kwalifikacji, wymusza współpracę pomiędzy sektorem edukacyjnym a rynkiem pracy. Współpraca ta nie jest na najwyższym poziomie i dostrzega się tutaj wiele rozbieżności ze względu na wyżej podane problemy.

II. KOMPETENCJE KLUCZOWE I ZAWODOWE

1. Efekty kształcenia:

- a) Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie przedsiębiorczości:
- Rozróżniania podstawowych pojęć i terminów z obszaru funkcjonowania gospodarki oraz prawa pracy, prawa podatkowego i przepisów regulujących podejmowanie i wykonywanie działalności gospodarczej.
Stopień opanowania tych zagadnień przez uczniów można określić jako dobry. Znają często z własnych doświadczeń mechanizm rynkowy. Łatwiej jest im jednak opisać w formie przykładu stronę popytową.
 - Rozróżniania dokumentów związanych z zatrudnieniem oraz podejmowaniem i wykonywaniem działalności gospodarczej.
Znajomość tego obszaru można określić jako przeciętną. Niewielu uczniów miało styczność z dokumentacją związaną z zatrudnieniem oraz podejmowaniem działalności gospodarczej. Sporadycznie można spotkać się z osobami, które zazwyczaj z racji pomocy rodzinie w prowadzeniu działalności gospodarczej bardzo dobrze orientują się w tej problematyce. W wyniku procesu kształcenia stosunkowo szybko opanowują podstawowe zagadnienia związane z tą problematyką.
 - Identyfikowania i analizowania informacji dotyczących wymagań i uprawnień pracownika, pracodawcy, bezrobotnego i klienta.
Znaczna część uczniów posiada podstawową wiedzę z tego obszaru i słabą w zakresie uprawnień klienta – odpowiedzialność sprzedawcy z tytułu rękojmi. Jest to jednak zakres wiedzy, który cieszy się z uwagi na jego czysto praktyczny wymiar dużym zainteresowaniem wśród uczniów.
 - Analizowaniem informacji związanych z podnoszeniem kwalifikacji, poszukiwaniem pracy i zatrudnieniem oraz podejmowaniem i wykonywaniem działalności gospodarczej.
Uczniowie wykazują dość sporą aktywność w tym obszarze, zwłaszcza gdy źródłem informacji jest Internet. Dość swobodnie poruszają się po portalach tematycznych i analizują powyższe informacje.
 - Sporządzania dokumentów związanych z poszukiwaniem pracy zatrudnieniem oraz podejmowaniem i wykonywaniem działalności gospodarczej.
Jest to obszar, w którym sprawdza się w największym stopniu praktyczne umiejętności ucznia, jednocześnie wykazują oni tutaj największą inwencję i inicjatywę. Są zazwyczaj bardzo aktywni, często ewentualne niepowodzenia starają się z własnej inicjatywy poprawiać.

- Rozróżniania skutków wynikających z nawiązania i rozwiązania stosunku pracy. Z uwagi na fakt, iż ten zakres wiedzy opiera się w głównej mierze na analizie przepisów prawa, ten obszar wiedzy opanowywany jest przez uczniów dość długo i niechętnie. Jednocześnie umiejętności uczniów w tym zakresie są przeciętne.
- b) Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie technologii informacyjnej:
- Samodzielne wyszukiwanie informacji w Internecie oraz korzystanie z poczty elektronicznej.
Uczniowie w tym obszarze wykazują duże umiejętności, większość z nich sprawnie posługuje się pocztą elektroniczną. Jednak spora część uczniów nie ma świadomości niebezpieczeństw jakie niesie ze sobą możliwość korzystania z sieci internetowej i jej zasobów.
 - Tworzenie dokumentów tekstowych zawierających tabele, obiekty graficzne na przykładzie programu MS OFFICE Word.
Jest to obszar, w którym uczniowie w większości prawidłowo tworzą dokumenty, natomiast zdarzają się błędy w rozplanowaniu treści w dokumencie.
 - Tworzenie dokumentów tekstowych metodą kopiuj-wklej przy wykorzystaniu zasobów Internetu, a następnie poprzez formatowanie dokumentu.
Większość uczniów prawidłowo formatuje tekst mając na uwadze estetykę całości dokumentu.
 - Wprowadzanie i formatowanie danych w arkuszu kalkulacyjnym na przykładzie MS OFFICE Exel.
Wprowadzanie danych do arkusza nie stwarza problemów, natomiast nie wszyscy uczniowie prawidłowo formatują komórki.
 - Tworzenie formuły w arkuszu kalkulacyjnym.
Mała grupa uczniów opanowała tę umiejętność, duży problem stanowi tworzenie bardziej złożonych formuł.
 - Tworzenie różnego rodzaju wykresów w Exelu na podstawie tabeli z danymi.
Tworzenie prostych wykresów jest dobrze opanowane przez większość uczniów, natomiast z trudnymi złożonymi wykresami samodzielnie radzi sobie mała grupa uczniów.
 - Sortowanie i filtrowanie danych w arkuszu kalkulacyjnym.
Większość uczniów i absolwentów nie ma problemu w tym obszarze.
 - Podawanie przykładów baz danych z życia codziennego.
Uczniowie i absolwenci prawidłowo wskazują różne przykłady baz danych, z którymi spotykają się w życiu codziennym.

- Tworzenie tabel i wprowadzanie do nich danych na przykładzie programu MS OFFICE Access.
Wprowadzanie danych do tabel w bazie nie stanowi trudności, jednakże problem stanowi projektowanie tabeli i wskazanie klucza.
 - Wyszukiwanie danych w bazie za pomocą kwerend.
Większość uczniów i absolwentów potrafi tworzyć proste kwerendy, natomiast tworzenie bardziej złożonych kwerend stanowi wiele trudności. Tylko nieliczne osoby potrafią tworzyć takie kwerendy.
 - Projektowanie i wykonywanie prezentacji multimedialnej w programie MS OFFICE Power Point.
Większość uczniów i absolwentów potrafi tworzyć prezentację i nie sprawia im to trudności, wykazują przy tym dużo inwencji twórczej.
 - Stosowanie w prezentacji animacji do zawartości slajdów oraz przejściach między slajdami.
Każdy uczeń potrafi zastosować animację w prezentacji, jednakże umiejętność ta jest bardzo zróżnicowana.
 - Wstawianie dźwięków i filmów do prezentacji.
Mała grupa uczniów decyduje się na takie efekty w swoich prezentacjach.
 - Stworzenie prostej strony internetowej za pomocą narzędzi do tworzenia stron WWW.
Większość uczniów i absolwentów potrafi tworzyć bardzo proste strony internetowe, bardziej zaawansowane potrafi bardzo mała grupa uczniów.
- c) Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie matematyki;
- Wykorzystanie i tworzenie informacji.
Uczniowie mają problem z odczytaniem informacji bezpośrednio wynikającej z treści zadania, co wynika z nieumiejętności czytania ze zrozumieniem. W zadaniach, w których jest bezpośrednio sformułowane polecenie, potrafią zastosować podany wzór lub podany przepis postępowania. Po przerobieniu krótkiego materiału, np. do kartkówki, potrafią wykonać rutynową procedurę dla typowych danych, natomiast przy realizacji większej partii materiału, np. do pracy klasowej lub testu, nie zawsze potrafią powtórzyć tę procedurę. Uczniowie nie przywiązują wagi do zapisywania przebiegu i wyniku obliczeń. Nie mają wykształconego nawyku sprawdzania poprawności rozwiązania zadania.
 - Wykorzystanie i interpretowanie reprezentacji.
Uczniowie mają problemy z poprawnym wykonaniem działań na liczbach (często nie znają tabliczki mnożenia, nie znają zasad działań na ułamkach, pozostawiając je do ostatniej chwili).

stają nierozwiązane równania typu $2\frac{1}{2}x = 6$). Uczniowie często nie pamiętają o zmianie znaku przy przenoszeniu wyrazów. Natomiast nie mają większych problemów ze wskazaniem wyrazów podobnych i wykonaniem na nich redukcji. W przekształcaniu wyrażeń algebraicznych uczniowie nie potrafią stosować wzorów skróconego mnożenia oraz nie potrafią mnożyć wyrażeń w nawiasach. Rozwiązują niezbyt złożone równania, ich układy oraz nierówności, ale często nie pamiętają o zmianie znaku przy przenoszeniu wyrazów. Uczniowie radzą sobie z odczytywaniem informacji ilościowych i jakościowych z wykresu funkcji, mają jednak problem ze szkicowaniem wykresów danej funkcji oraz obliczaniem jej miejsca zerowego. Duży problem stanowi wyobrażnia przestrzenna uczniów, nie potrafią zaznaczyć kątów w bryłach. Mają bardzo słabo opanowane umiejętności z geometrii płaszczyzny, nie potrafią znajdować stosunków miarowych w figurach płaskich i przestrzennych, także z wykorzystaniem trygonometrii. Radzą sobie ze zliczaniem obiektów i wyznaczaniem prawdopodobieństwa w prostych sytuacjach kombinatorycznych, nie pamiętając jednak o własnościach prawdopodobieństwa. Uczniowie nie zawsze potrafią zastosować znaną definicję lub twierdzenie w typowym kontekście (np. twierdzenie Pitagorasa).

- Modelowanie matematyczne.
Uczniowie mają trudności z podaniem wyrażenia algebraicznego, opisującego przedstawioną sytuację. Mają problem także z ocenianiem przydatności otrzymanych wyników.
- Użycie i tworzenie strategii.
Uczniowie potrafią na lekcji dobrać odpowiedni algorytm do wskazanej sytuacji problemowej, w zadaniach domowych jednak często nie potrafią tego wyboru dokonać samodzielnie. Mają często problem z ustaleniem zależności między podanymi informacjami (np. wielkości dwa razy mniejsze, o dwa mniejsze itp.). Uczniowie mają kłopoty z zaplanowaniem kolejności wykonywania czynności, wynikających z treści zadania, lecz niemieszczących się w ramach rutynowego algorytmu. Uczniowie nie potrafią krytycznie ocenić otrzymanych wyników i nie mają nawyku ich sprawdzania.
- Rozumowanie i argumentacja.
Uczniowie mają problem z wyciągnięciem wniosków z prostego układu przesłanek. Nie potrafią argumentować i uzasadniać.

Do najlepiej opanowanych umiejętności zaliczyć można:

- odczytywanie informacji ilościowych i jakościowych z wykresów funkcji,
- podawanie opisu matematycznego sytuacji przedstawionej w zadaniu w postaci układu równań,
- stosowanie własności ciągów arytmetycznego i geometrycznego,
- rozwiązywanie zadań z geometrii przestrzennej.

Do najslabiej opanowanych umiejętności należą:

- stosowanie cech podobieństwa trójkątów do rozwiązywania problemów praktycznych,
- wykonywanie działań na potęgach,
- rozwiązywanie zadań z wykorzystaniem funkcji trygonometrycznych kąta ostrego.

d) Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie języków obcych;

Kompetencje kluczowe, które uczący uzyskuje podczas nauki języka obcego, to kompetencje komunikacyjne – recepcja, interakcja, produkcja. Recepcja obejmuje rozumienie ze słuchu i czytanie ze zrozumieniem, produkcja wypowiedź ustną i piśmienną, interakcja – porozumiewanie się, np. prowadzenie korespondencji, dyskusja, wymiana informacji. W celu skutecznej realizacji kompetencji komunikacyjnej należy stosować kompetencje ogólne, tj. wiedzę deklaratywną (wiedzę o świecie, socjokulturową), wiedzę proceduralną (umiejętności praktyczne i interkulturowe), jak i uwarunkowanie osobowościowe oraz umiejętności uczenia się.

Wiedza deklaratywna, szczególnie wiedza o świecie, w pewnym stopniu rozwijana jest na zajęciach takich jak geografia, historia, język polski, wiedza o społeczeństwie. Wiedza proceduralna to przede wszystkim umiejętności zawodowe rozwijane na przedmiotach zawodowych. W podstawowym stopniu przekazywane są wiadomości kulturowe o krajach anglo- i niemieckojęzycznych, które poszerzają wiedzę socjokulturową, np. zachowań rytualnych, konwencji społecznych czy codziennego życia.

Mówienie

- Formułowanie wypowiedzi ustnej – płynnej, logicznej, dobrze skonstruowanej, pozwalającej odbiorcy zapamiętać najważniejsze treści.
Wypowiedź ustna obejmuje proste opisy lub prezentacje osoby, warunki życia codziennego, rutynowe czynności.
- Formułowanie wypowiedzi monologicznej (opisywanie doświadczeń i przeżyć, przedstawienie własnego stanowiska), oświadczeń publicznych i zwracania się do publiczności.

Wypowiedź monologiczna to proste środki wyrazu, za pomocą których opisywane są osoby, miejsca, posiadane przedmioty, zwyczaje i rutynowe działania z przeszłości oraz osobiste doświadczenia.

Pisanie

- Tworzenie wypowiedzi pisemnej – klarownego i sprawnie złożonego tekstu z zachowaniem odpowiedniego stylu, logicznej kompozycji.

Pisanie prostych pojedynczych wyrażeń i zdań.

- Pisanie twórcze, pisanie sprawozdań, rozprawek opracowań.

Uczniowie mają trudności z komponowaniem wypowiedzi pisemnej z zachowaniem odpowiedniego styl oraz z doborem odpowiednich środków leksykalnych i gramatycznych.

Słuchanie

- rozumienie tekstu mówionego,
- rozumienie rozmowy między rodzimymi użytkownikami języka,
- słuchanie jako widz lub słuchacz,
- słuchanie komunikatów i instrukcji,
- słuchanie programów radiowych, telewizyjnych oraz nagrań.

Rozumienie głównych myśli zawartych w standardowych wypowiedziach na znane tematy podejmowane np. w szkole, podczas wypoczynku. Określenie tematu dyskusji prowadzonej powoli i w jasny sposób. Rozumienie prostych, wyraźnie artykułowanych treści na znane sobie tematy. Rozumienie głównych treści prostych, jasnych komunikatów i ogłoszeń. Rozumienie prostych z krótkich, powolnych i przejrzystych nagrań na tematy codzienne.

Czytanie

- Czytanie ze zrozumieniem tekstów literackich, nieliterackich, zawierających wyrażenia potoczne, zróżnicowanych stylowo.

Rozumienie krótkich prostych tekstów na znane tematy, napisanych językiem codziennym, zawierających często używane sformułowania.

- Czytanie i rozumienie korespondencji.

Rozumie proste i krótkie listy prywatne.

- Czytanie w celu orientacji.

Wyszukiwanie konkretnych możliwych do przewidzenia informacji, wybór potrzebnych danych, rozumienie istotnych informacji w materiałach codziennego użytku, np. listy, broszury.

- Czytanie i rozumienie informacji oraz argumentacji.
Rozpoznanie informacji w prostszych materiałach tekstowych, w których opisano konkretne wydarzenia.
- Czytanie i rozumienie instrukcji.
Czytanie i rozumienie instrukcji.

Interakcja ustna

- płynna wypowiedź ze znajomością zwrotów idiomatycznych, szeroki zakres środków modyfikujących znaczenie,
- rozumienie rozmówcy – rodzimego użytkownika,
- konwersacja,
- dyskusja nieformalna,
- dyskusja formalna i udział w spotkaniach,
- rozmowa prowadzona w konkretnym celu,
- rozmowy o kupowaniu towarów i usług,
- wymiana informacji,
- prowadzenie i udzielanie wywiadu.

Uczestniczenie w rozmowach wymagających prostych i bezpośredniej wymiany informacji na znane, rutynowe tematy. Rozumienie prostych wypowiedzi dotyczących konkretnych potrzeb komunikacyjnych. Rozumienie standardowych wypowiedzi na znane tematy, użycie standardowych form grzecznościowych. Rozmawianie o tym, co robić, dokąd iść, uzgodnienie miejsca i czasu spotkania. Rozumienie pytań, poleceń i instrukcji formułowanych powoli. Formułowanie i uzyskiwanie informacji dotyczących podróżowania, komunikacji, transakcji w sklepie, banku, na poczcie, usług codziennego użytku. Zadawanie pytań dotyczących innych ludzi, codziennych potrzeb, określanie czasu. Odpowiadanie na proste pytania w wyraźnej i bezpośredniej rozmowie.

Interakcja pisemna

- przekazywanie i wymiana wiadomości, notatek,
- prowadzenie korespondencji,
- negocjowanie tekstów umów, kontraktów, komunikatów.

Umiejętność podawania dat, liczb, danych osobowych, np. w formularzu hotelowym.

Kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów:

e) Technik hotelarstwa:

Kluczowe umiejętności i kompetencje uczniów w zawodzie technik hotelarstwa dotyczą następujących obszarów:

- Stosowania przepisów kodeksu pracy dotyczących praw i obowiązków pracownika i pracodawcy oraz warunków pracy.
Stopień opanowania wiedzy z tych zagadnień można określić jako dobry, lepiej znane są młodzieży przepisy dotyczące praw i obowiązków pracowników niż pracodawców.
- Stosowania przepisów prawa dotyczących usług hotelarskich.
Znaczna część uczniów posiada podstawową wiedzę z tego obszaru.
- Obsługiwanie kongresów, konferencji, zjazdów oraz imprez okolicznościowych oraz organizowania usług gastronomicznych i stosowania różnych form obsługi konsumenta.
Jest to obszar, który sprawia młodzieży sporo kłopotów, głównie w zakresie dobierania kart menu do zwyczajów i potrzeb gościa zgodnie z zasadami racjonalnego żywienia.
- Planowania wyposażenia wnętrz obiektów hotelarskich oraz innych obiektów, w których świadczone są usługi hotelarskie.
Uczniowi nie mają większych problemów z rozwiązywaniem zadań z tego obszaru, stopień opanowania wiedzy jest na poziomie dobrym.
- Prowadzenia korespondencji i obsługiwanie sprzętu biurowego.
Jest to obszar, w którym sprawdzane są praktyczne umiejętności uczniów, w związku z tym, że niewielu z nich ma styczność na praktykach ze sprzętem biurowym, a znaczna ich część posiada słabą wiedzę w tym obszarze.
- Postępowania zgodnie z zasadami etyki i kultury zawodu.
Znajomość tego obszaru wśród młodzieży jest dobra. Zagadnienia etyki i kultury są jej znane, choć szkoda, że mają małe możliwości praktycznego ich zastosowania na praktykach i zajęciach praktycznych.
- Przestrzegania przepisów i zasady bhp i p. poż oraz ochrony środowiska, udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym w wypadkach przy pracy.
Uczniowie nie mają problemów ze stosowaniem przepisów z tego obszaru. Stopień opanowania wiedzy określam jako dobry.
- Obsługiwanie gościa hotelowego na różnych stanowiskach pracy, stosowania zasad organizacji pracy w obiekcie hotelarskim oraz posługiwanie się językiem obcym w zakresie niezbędnym do wykonywania zadań zawodowych.

Ten obszar sprawia młodzieży największe problemy w zakresie stosowania języka obcego w formie pisanej i mówionej. Problemem jest również kompleksowa obsługa gościa. Sporadycznie można spotkać uczniów, którzy mają opanowany język obcy na poziomie dobrym. Dużo problemów sprawia również zaplanowanie kompleksowego pobytu gościa w hotelu, a szczególnie wyodrębnienie czynności związanych z rezerwacją usług, zameldowaniem, pobytem i wymeldowaniem z hotelu.

- Współpracy z firmami świadczącymi usługi turystyczne.
Znaczna część uczniów posiada podstawową wiedzę z tego obszaru, którą określiam na poziomie dobrym.
- Stosowania instrumentów i zasad marketingu w działalności hotelarskiej.
Uczniowie w tym obszarze mają problemy z rozróżnianiem elementów marketingu. Dla wielu uczniów poziom opanowanej wiedzy jest niewystarczający.
- Korzystania z różnych źródeł informacji oraz doradztwa specjalistycznego w zakresie niezbędnym do wykonywania zadań zawodowych.
Uczniowie wykazują sporą aktywność w tym obszarze, zwłaszcza gdy źródłem informacji jest Internet. Uczniowie dość swobodnie poruszają się w portalach tematycznych, analizując zawarte w nich informacje.

f) Technik żywienia i gospodarstwa domowego:

Kluczowe umiejętności i kompetencje uczniów w zawodzie technik żywienia i gospodarstwa domowego dotyczą następujących obszarów:

Dobierania surowców, sporządzania, dekorowania i oceniania jakości potraw, opracowywania i opisywania jadłospisów codziennych i specjalnych, uwzględniających określone diety dla różnych grup ludności, organizowania procesów produkcji potraw z zastosowaniem nowoczesnych technologii, obsługiwanie konsumentów z wykorzystaniem różnych form i technik.

- Znajomość tego obszaru można określić jako przeciętną. Jest wielu uczniów, którzy mają problemy z rozróżnianiem technik sporządzania oraz podawania potraw, rozróżniania i klasyfikowania potraw oraz napojów kuchni różnych narodów, dobierania surowców, przypraw i technik w zależności od rodzaju diet, a także określania kolejności w procesie wytwarzania wyrobów kulinarnych, sporządzania zapotrzebowania żywnościowego dla wybranych imprez.
- Analizowania zagrożeń, które mają wpływ na bezpieczeństwo gotowych potraw i wskazywania punktów krytycznych w procesie produkcji.

Stopień opanowania wiedzy w tym obszarze oceniam na poziomie dobrym, choć młodzież nie ma doświadczenia praktycznego w tym zakresie, to wiedza teoretyczna jest opanowana dobrze.

- Obsługiwanie maszyn i urządzeń stosowanych w obiektach zbiorowego żywienia lub zakwaterowania i gospodarstwach domowych.
Jest to obszar, w którym młodzież ma pewne problemy z doбором odpowiednich maszyn i urządzeń do sporządzania potraw oraz z doбором zastawy stołowej do ilości i rodzaju przetwarzanych surowców i liczby konsumentów, sporządzaniem wykazu prac podczas przygotowywania posiłków.
- Przechowywania surowców i potraw w warunkach zapewniających zachowanie ich jakości i wartości odżywczej oraz zagospodarowywania odpadów poprodukcyjnych i pokonsumpcyjnych.
Uczniowie w tym obszarze mają pewne problemy z określaniem warunków przechowywania i magazynowania surowców, półproduktów i wyrobów kulinarnych, jednak w procesie kształcenia dość szybko opanowują zagadnienia związane z tą problematyką.
- Organizowania zaopatrzenia obiektów zbiorowego żywienia lub zakwaterowania i gospodarstw domowych.
Znajomość tego obszaru jest na poziomie dobrym. Młodzież poprawnie organizuje i planuje pracę w gospodarstwach domowych i zakładach zbiorowego żywienia
- Organizowania, wyposażania i utrzymywania w odpowiednim stanie stanowiska pracy z zachowaniem wymagań sanitarno-higienicznych, przestrzegania przepisów bhp i p. poż. oraz ochrony środowiska i bezpieczeństwa żywności.
Uczniowie nie mają problemów ze stosowaniem przepisów z tego obszaru. Stopień opanowania wiedzy w tym obszarze określam jako dobry.
- Funkcjonalnego i estetycznego urządzania wnętrza obiektów zbiorowego żywienia lub zakwaterowania i innych budynków mieszkalnych.
Uczniowie nie mają większych problemów z rozwiązywaniem zadań z tego obszaru, stopień opanowania wiedzy jest na poziomie dobrym.
- Stosowania przepisów prawa cywilnego w zakresie niezbędnym do wykonywania zadań zawodowych, stosowania przepisów kodeksu pracy dotyczących praw i obowiązków pracownika i pracodawcy, stosowania przepisów prawa dotyczących działalności gospodarczej.
Z uwagi na fakt, iż ten zakres wiedzy opiera się głównie na analizie prawa, jego przepisów, to ten obszar opanowywany jest przez młodzież dość długo i niechętnie, a umiejętności uczniów w tym zakresie są przeciętne.
- Rozwiązywania problemów, samodzielnego podejmowania decyzji skutecznego komunikowania się z innymi uczestnikami procesu pracy i klientami, rozwiązywania konfliktów i prowadzenia negocjacji.

Znaczna część uczniów posiada podstawową wiedzę z tego obszaru. W wyniku procesu kształcenia szybko opanowują podstawowe zagadnienia związane z tą tematyką.

- Stosowania zasad kulturalnego zachowania i etyki.
Znajomość tego obszaru wśród młodzieży jest dobra. Zagadnienia etyki i kultury są jej znane, choć szkoda, że mają małe możliwości praktycznego ich zastosowania na praktykach i zajęciach praktycznych.
- Korzystania z różnych źródeł informacji technicznej i ekonomicznej.
Uczniowie wykazują sporą aktywność w tym obszarze, zwłaszcza gdy źródłem informacji jest Internet. Uczniowie dość swobodnie poruszają się w portalach tematycznych, analizując zawarte w nich informacje.

g) Pozostałe technika gastronomiczne w zawodach: technik kelner, technik kucharz, technik organizacji usług gastronomicznych:

Kluczowe umiejętności i kompetencje, jakie zdobywa uczeń w zawodach gastronomicznych:

technik kelner, technik kucharz, technik organizacji usług gastronomicznych, dotyczą następujących obszarów:

- Planowania wyposażenia części handlowej zakładu gastronomicznego.
Stopień opanowania tych zagadnień jest wśród uczniów na dobrym poziomie. W ramach ćwiczeń dobrze radzą sobie z ogólnym doбором wyposażenia.
- Dobierania, przygotowywania i konserwowania zastawy stołowej oraz innego sprzętu stosowanego w obsłudze konsumenta.
Uczniowie nie mają problemów z doбором zastawy stołowej oraz z jej konserwacją. Na ćwiczeniach sprawnie wykonują powierzone im zadania.
- Przyjmowania i realizowania zamówienia od konsumentów, dokonywania oceny towaroznawczej produktów spożywczych, określania ich zastosowania, doradzania konsumentom w wyborze potraw i napojów, oceniania jakości oraz estetyki potraw i napojów.
Jest to obszar, który sprawia uczniom pewne problemy szczególnie w zakresie stosowania nazw i pojęć dotyczących obsługi kelnerskiej, określania sposobów przyjmowania i rejestrowania zamówień, rozliczania zamówień, doradzania klientom przy wyborze potraw i napojów oraz określania temperatur podawania napojów.
- Przyrządzania potraw z zastosowaniem różnych technik.
Znaczna część uczniów posiada podstawową wiedzę w tym obszarze. Znają techniki stosowane do sporządzania potraw. Stopień opanowania wiedzy w tym obszarze oceniam na poziomie dobrym.

- Obsługiwanie konsumentów z zastosowaniem różnych technik, realizowania usług gastronomicznych dla gości indywidualnych, grupowych hotelowych i specjalnych, planowania i organizowania obsługi przyjęć okolicznościowych oraz obsługi gastronomicznej imprez.

Umiejętności z tego obszaru uczniowie ćwiczą na zajęciach z dużym zaangażowaniem i pilnością. Dla większości z nich nie ma problemu z opanowaniem tego zakresu materiału. Niekiedy mają problemy z doбором bielizny, zastawy stołowej oraz sprzętu niezbędnego do podawania wybranych potraw i napojów.

- Komunikowania się z konsumentami oraz współpracownikami, komunikowania się w języku obcym w zakresie niezbędnym do potrzeb.

Jest to obszar, który sprawia uczniom największe problemy. Słaba znajomość języków obcych sprawia, że komunikacja między klientem a pracownikiem (uczniem) jest znacznie utrudniona, dlatego też młodzież na praktykach unika bezpośredniego kontaktu z zagranicznymi gośćmi.

- Rejestrowania operacji handlowych, dokonywania rozliczeń gotówkowych i bezgotówkowych, prowadzenia dokumentacji działalności produkcyjnej i usługowej zakładu gastronomicznego.

Znaczna część uczniów ma w tym obszarze problemy czysto matematyczne. Jest to jednak zakres wiedzy, który cieszy się dużym zainteresowaniem wśród uczniów ze względu na jego wymiar praktyczny.

- Przestrzegania przepisów bhp i p. poż oraz przepisów sanitarno-epidemiologicznych i ochrony środowiska, udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym w wypadkach przy pracy.

Uczniowie nie mają problemów ze stosowaniem przepisów z tego obszaru. Stopień opanowania wiedzy w tym obszarze określam jako dobry.

- Stosowania przepisów kodeksu pracy dotyczących praw i obowiązków pracownika i pracodawcy oraz warunków pracy, stosowania przepisów prawa dotyczących działalności gospodarczej.

Z uwagi na fakt, iż ten zakres wiedzy opiera się głównie na analizie prawa, jego przepisów, to ten obszar opanowywany jest przez młodzież dość długo i niechętnie, a umiejętności uczniów w tym zakresie są przeciętne.

- Korzystania z różnych źródeł informacji w zakresie niezbędnym do wykonywania zadań zawodowych.

Uczniowie wykazują sporą aktywność w tym obszarze, zwłaszcza gdy źródłem informacji jest Internet. Uczniowie dość swobodnie poruszają się po portalach tematycznych, analizując zawarte w nich informacje.

III. RYNEK PRACY

1. Regionalny i lokalny rynek pracy w aspekcie specjalności zawodowych szkoły;

- a) Kształcenie w szkole a rynek pracy.
- Dopasowanie kierunków kształcenia z zapotrzebowaniem na przedstawicieli konkretnych zawodów nie jest proste ze względu na bardzo szybko zmieniającą się sytuację na rynku pracy w odniesieniu do kilkuletniego okresu szkolenia.
 - Według opublikowanej przez Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu „Oceny sytuacji absolwentów szkół województwa wielkopolskiego rocznik 2007/2008 na rynku pracy” wynika, że w roku szkolnym 2007/2008 wszystkie typy szkół ponadgimnazjalnych w Wielkopolsce, tj. zasadnicze szkoły zawodowe, szkoły średnie artystyczne, technika, licea ogólnokształcące, licea profilowane, szkoły policealne i szkoły wyższe, ukończyło 93 768 absolwentów, a 57,6% absolwentów stanowiły kobiety.
 - Według stanu z końca października 2008 r. w ewidencji powiatowych urzędów pracy zarejestrowanych jako bezrobotni zostało 5506 absolwentów wielkopolskich szkół, rocznik 2007/2008, w tym 3767 kobiet. W ogólnej liczbie kończących znajdowało się 1540 absolwentów (1160 kobiet), którzy zakończyli naukę w roku szkolnym 2006/2007.
 - Na wszystkich poziomach kształcenia, poczynając od szkół zawodowych, a na wyższych kończąc, widzi się nierespektowanie potrzeb rynku pracy. Efektem jest występowanie tzw. zawodów nadwyżkowych, zwiększających ryzyko bezrobocia oraz zawodów deficytowych, czyli takich, na które zapotrzebowanie na rynku pracy jest wyższe niż liczba poszukujących pracy w tych zawodach.
- b) Kształcenie w szkole a bezrobocie – zawody nadwyżkowe.
- Sprzedawca,
 - Ślusarz,
 - Technik mechanik,
 - Krawiec,
 - Asystent ekonomiczny,
 - Kucharz,
 - Murarz.
- c) Kształcenie w szkole a rynek pracy – zawody deficytowe.
- Telemarketer,

- Sekretarka,
 - Pracownik biurowy,
 - Pracownik administracyjny,
 - Telefonistka,
 - Księgowy,
 - Przedstawiciel handlowy.
- d) Kształcenie w szkole a rynek pracy – zawody zrównoważone.
- Technik ochrony fizycznej osób i mienia,
 - Rejestratorka medyczna,
 - Bibliotekarz,
 - Dyspozytor transportu samochodowego,
 - Pracownik do spraw osobowych,
 - Technik spedytor.
- e) Kształcenie w szkole a rynek pracy – zawody i oferty pracy – Zespół Szkół Usługowych.

Zawody	Liczba bezrobotnych	Liczba ofert
Technik żywienia i gospodarstwa domowego	138	0
Technik hotelarstwa	39	0
Technik organizacji usług gastronomicznych	13	0
Technik kelner/kelner	102	15
Technik usług fryzjerskich	121	38

- f) Kształcenie w szkole a rynek pracy – zasadnicze szkoły zawodowe.
- W szkolnictwie ponadgimnazjalnym Wielkopolski, podobnie jak w całym kraju, dominuje kształcenie ogólne. Trudna sytuacja szkolnictwa zawodowego wynika z jednej strony z reform systemu oświaty, które kładły nacisk na kształcenie ogólne kosztem zawodowego, a z drugiej strony brak pozytywnego wizerunku kształcenia zawodowego. Tymczasem właśnie posiadanie zawodu daje wyższą aktywność na rynku pracy. Po ukończeniu liceum należy kształcić się dalej.
 - Uruchomienie nowych, dostosowanych do potrzeb rynku pracy i pracodawców, a jednocześnie wykorzystujących nowoczesne technologie kierunków jest trudne i kosztowne. Stąd od lat pod względem absolwentów w zasadniczych szkołach zawodowych dominują te same kierunki kształcenia: sprzedawca, kucharz małej gastronomii, mechanik samochodowy, stolarz, fryzjer.

- I tak, w zasadniczych szkołach zawodowych Wielkopolski w roku szkolnym 2007/2008 najwięcej absolwentów uzyskało zawód:
 - Sprzedawca – 1531, w tym 1319 kobiet (oferty pracy z VI 2008 r. – 4174 (a bezrobotnych 8085),
 - Kucharz małej gastronomii – 1160, w tym 507 kobiet (oferty pracy z VI 2008 r. – 71 (a bezrobotnych 467),
 - Mechanik pojazdów samochodowych – 1085 (oferty pracy z VI 2008 r. – 166 (a bezrobotnych 238),
 - Fryzjer – 505, w tym 482 kobiety (oferty pracy z VI 2008 – 272 (a bezrobotnych 904).
 - Według Wielkopolskiej Izby Budownictwa duże braki wśród absolwentów występują w takich zawodach, jak:
 - Murarz – oferty pracy z VI 2008 r. – 1029 (absolwenci – 135),
 - Dekarz – oferty pracy z VI 2008 r. – 294 (absolwenci – 9),
 - Ciesła – oferty pracy z VI 2008 r. – 191 (absolwenci – 6),
 - Stolarz – oferty pracy z VI 2008 r. – 489 (absolwenci – 503, w tym bezrobotnych 42).
 - Ponadto zawodami, w których jest zbyt mała liczba absolwentów, są:
 - Betoniarz zbrojarz – oferty pracy z VI 2008 r. – 347 (absolwenci – 1),
 - Posadzkarz – oferty pracy z VI 2008 r. – 37 (absolwenci – 22),
 - Brak absolwentów w zawodzie robotnik budowy dróg (oferty pracy z VI 2008 r. – 267).
- g) Kształcenie w szkole a rynek pracy – technika.
- Technika kształcą znaczną liczbę osób – w roku 2008 w Wielkopolsce było 13 301 absolwentów, w tym 5436 kobiet.
 - 27% ogółu bezrobotnych absolwentów z rocznika 2007/2008 w Wielkopolsce to absolwenci techników – na koniec X 2008 r. było w zarejestrowanych urzędach pracy – 1475 absolwentów.
 - W czołówce wybieranych zawodów dominują zawody:
 - Technik ekonomista – absolwenci to 2307 osób, oferty pracy z VI 2008 r. – 65 (bezrobotnych – 379),
 - Technik handlowiec – absolwenci to 1267 osób, oferty pracy z VI 2008 r. – 218 (bezrobotnych – 202),
 - Technik żywienia i gospodarstwa domowego – absolwenci to 1175 osób, oferty pracy z VI 2008 r. – 9 (bezrobotnych – 174),

- Technik mechanik – absolwenci to 1515 osób, odsetek bezrobotnych absolwentów na stałym poziomie od 2 lat (4,3% do 4,5%) – oferty pracy z VI 2008 r. – 41,
 - Technik elektronik – absolwenci to 1098 osób, bezrobotnych 43 na koniec X 2008 r. – jest to 4,8% ogółu bezrobotnych w tym zawodzie,
 - Technik budownictwa – absolwenci to 519 osób, bezrobotnych 24 na koniec X 2008 r., oferty pracy z VI 2008 r. – 55.
 - W roku 2008 liczbę bezrobotnych, przy dużej liczbie absolwentów, obserwujemy w zawodach: technik elektryk, technik informatyk, technik budownictwa, technik technologii żywności, technik technologii drewna, technik hotelarstwa, technik mechanizacji rolnictwa.
- h) Kształcenie w szkole a rynek pracy.
- Raporty dotyczące sytuacji absolwentów na wielkopolskim rynku pracy w poszczególnych latach dostępne są na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Pracy.
- i) Kształcenie w szkole a rynek pracy – oczekiwania pracodawców.
- Preferowane wykształcenie przyszłego pracownika na lokalnym rynku pracy:
 - Podstawowe – 7,4%,
 - Zawodowe – 16,7%,
 - Średnie – 53,7%,
 - Wyższe – 13,0%,
 - Trudno powiedzieć – 25,9%.
 - Gotowość zatrudnienia na lokalnym rynku pracy w zawodach:
 - Sprzedawca (najwyższa liczba wskazań),
 - Fryzjer,
 - Kosmetyczka,
 - Przedstawiciel handlowy,
 - Serwisant,
 - Pracownik obsługi klienta,
 - Pracownik handlowy,
 - Pracownik sektora bankowości ubezpieczeń (doradca),
 - Kucharz/pracownik gastronomii,
 - Asystent florysty,

- Fotograf,
- Kasjer-dysponent,
- Kelner,
- Kierowca,
- Kierownik budowy,
- Monter,
- Operator,
- Pracownik sortowni,
- Stylista.

2. Kompetencje kluczowe a rynek pracy;

a) Podstawowe kompetencje poszukiwane na lokalnym rynku pracy:

- Umiejętność obsługi komputera – 44,4%,
- Znajomość metod sprzedaży bezpośredniej – 35,2%,
- Prawo jazdy – 31,5%,
- Obsługa kas fiskalnych – 31,5%,
- Obsługa urządzeń biurowych – 31,5%,
- Wiedza z zakresu księgowości, ekonomii i finansów – 13,0%
- Umiejętność z zakresu usług – 13,0%,
- Znajomość języków obcych – 9,3%,
- Obsługa wózków widłowych – 7,4%,
- Umiejętność z zakresu budownictwa – 3,7%,
- Specjalne uprawnienia do kierowania pojazdami – 1,9%,
- Obsługa sprzętu ciężkiego – 1,9%,
- Umiejętności spawalnicze – 1,9%,
- Inne – 13,0%.

b) Dodatkowe kompetencje poszukiwane na lokalnym rynku pracy

- Komunikatywność – 66,7%,
- Motywacja do pracy – 53,7%,
- Wysoki poziom kultury osobistej – 53,7%,
- Dyspozycyjność – 51,9%,
- Znajomość branży – 51,9%,
- Umiejętność dobrej organizacji pracy – 48,1%,
- Odpowiedzialność i profesjonalizm – 44,4%,
- Odporność na stres – 42,6%,
- Podnoszenie kwalifikacji – 38,9%,

- Kreatywność i innowacyjność – 33,3%,
- Zdolności manualne – 22,2%.

IV. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA I UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH

1. Prognozy demograficzne;

Pod koniec II kwartału 2009 roku powiat ostrowski zamieszkiwało 159 111 mieszkańców, co stanowi 3,9% ogółu mieszkańców województwa¹. W skali województwa powiat ostrowski należy do powiatów o najwyższej gęstości zaludnienia, pod tym względem przewyższa go jedynie powiat poznański. Na 1 km² powierzchni przypada w powiecie ostrowskim średnio 137 mieszkańców, podczas gdy średnia dla województwa wynosi 114. Rozmieszczenie ludności powiatu charakteryzuje się jednak znaczną dysproporcją w obrębie poszczególnych gmin. Na wysoką średnią gęstość zaludnienia wpływa fakt, iż około 45% mieszkańców skupionych jest w najmniejszej powierzchniowo gminie miasta Ostrów Wielkopolski. Według danych z końca 2008² roku zagęszczenie ludności sięga tam 1723 osób na km², podczas gdy w najmniej licznie zaludnionej gminie Sośnie jest to jedynie 35 osób.

53,1% ludności powiatu ostrowskiego stanowią mieszkańcy miast, natomiast 46,9% stanowią mieszkańcy wsi. Udział mieszkańców miast w ogólnej liczbie ludności jest tym samym w powiecie niższy od średniej wojewódzkiej, która wynosi 56,3%. Analiza danych dotyczących migracji wewnętrznych wykazuje niewielki, lecz systematyczny odpływ ludności z miast w ciągu ostatnich lat, co pozostaje w zgodzie z trendem ogólnowojewódzkim (w stosunku do roku 2005 nastąpiło zmniejszenie udziału mieszkańców miast w ogólnej liczbie ludności o 0,4 pkt. Procentowych dla powiatu i 0,7 pkt. dla województwa).

Ważnym wskaźnikiem atrakcyjności powiatu jest saldo migracji zewnętrznych. Bilans napływu i odpływu ludności poza granice powiatu ostrowskiego pozostaje od kilku lat ujemny. Wyraźnym pozytywnym sygnałem w tym kontekście jest jednak odwrócenie po roku 2006 dotychczasowej tendencji i stopniowe zmniejszanie dysproporcji między liczbą osób emigrujących z powiatu a przybywających do niego. Saldo -43 osób, odnotowane dla roku 2008, stanowi najkorzystniejszy wynik od 3 lat. Zmniejszeniu uległa również liczba migracji zagranicznych, ze 170 w roku 2006 do 72 w roku 2008.

¹ Stan z 31.XII.2008 r. oraz 30.VI.2009 r. Źródło danych: <http://www.stat.gov.pl>.

² Dostępne dane dotyczą 31.XII.2008 r. Liczba mieszkańców powiatu ostrowskiego stanowiła wówczas 158 849 osób.

2. Współpraca szkoły z zakładami pracy;

Wizyty przedstawicieli szkoły w zakładach pracy mają na celu:

- Przekazanie umów o zajęcia praktyczne bądź praktykę zawodową,
- Przekazanie programów praktycznej nauki zawodu oraz podstaw programowych,
- Kontrolę realizacji programu praktycznej nauki zawodu z wykorzystaniem materiałów oraz technologii przedsiębiorstwa,
- Kontrolę frekwencji uczniów na zajęciach praktycznych i praktyce zawodowej,
- Omówienie zasad oceniania uczniów odbywających praktyczną naukę zawodu,
- Kontrolę realizacji podstaw programowych oraz wymagań edukacyjnych,
- Omówienie postaw i zachowań uczniów trakcie realizacji praktycznej nauki zawodu,
- Omówienie formuły egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe,
- Omówienie spraw innych, które związane były z praktyczną nauką zawodu.

3. Procedura postępowania:

1. Określenie celów prowadzenia diagnozy,
2. Określenie próby badawczej,
3. Wybór metod i narzędzi badawczych,
4. Przeprowadzenie badań,
5. Opracowanie dokumentu końcowego (wniosków i rekomendacji).

1. Cele ogólne

- Ocena działań szkoły w kontekście potrzeb i uwarunkowań lokalnych i regionalnych oświaty i rynku pracy;
- Charakterystyka uwarunkowań lokalnych i regionalnych szkoły.

2. Określenie próby badawczej

Do badania proponuje się wybrać ze szkoły i jej otoczenia następujących przedstawicieli:

- uczniów z techników i szkół zawodowych poszczególnych poziomów kształcenia;
- nauczycieli przedmiotów zawodowych i ogólnokształcących;
- rodziców;
- nadzoru pedagogicznego;
- organu prowadzącego;
- lokalne i regionalne zakłady pracy;

- „sojuszników” szkoły (zakłady opiekuńcze, instytucje współpracujące, organizacje pozarządowe);
- kierownictwo placówki.

3. Metody i narzędzia badawcze

Metody diagnozowania:

Podstawowe metody prowadzenia diagnozy to:

- analiza dokumentów,
- wywiad,
- analiza istniejącej sytuacji szkoły,
- analiza uwarunkowań środowiskowych szkoły.

W naszym badaniu proponujemy wykorzystać wszystkie w/w metody.

Podstawowym narzędziem badawczym do zebrania informacji odnośnie do funkcjonowania szkoły w zakresie analizowanych zagadnień będzie ANALIZA SWOT. Opisu wyników analizy SWOT należy dokonać w punktach opisujących badany obszar.

4. Przeprowadzenie badań

- Respondenci wymienieni jako przykładowi w p.2 wypełniają wszystkie arkusze SWOT, z których każdy zawiera problematykę innego obszaru. Arkusze te znajdują się na końcu opracowanego materiału. Proszę tylko je powielić w odpowiedniej liczbie.
- Zebranie i opracowanie informacji znajdujących się na arkuszach SWOT, oddzielnie dla każdego obszaru i każdej grupy respondentów.
- Dokonanie analizy dokumentów traktujących o prognozach demograficznych, rozwoju lokalnego, regionalnego, polskiego i światowego rynku pracy.
- Przeprowadzenie wywiadu z pracodawcami, pracownikami nadzoru pedagogicznego i dyrekcją szkoły odnośnie do problemów szkoły i pracodawców, które powinny być brane pod uwagę przy opracowywaniu programów kompetencji kluczowych.

Analiza SWOT
Mocne i słabe strony szkoły w ocenie pracodawców

SILNE STRONY SZKOŁY	SŁABE STRONY SZKOŁY
<ul style="list-style-type: none"> - Duża odpowiedzialność nauczycieli za proces kształcenia i wychowania młodzieży, - kształcenia samodzielności uczniów w działaniu, - kształcenie u uczniów umiejętności współpracy w zespole, - wpajanie młodzieży szacunku do przełożonych i klienta, - kształcenie poczucia odpowiedzialności za powierzone mienie, - utożsamianie się młodzieży ze szkołą, - dobra współpraca szkoły z zakładami pracy, - troska szkoły o sprawy i problemy każdego ucznia, - dobre wyposażenie szkoły w sprzęt techniczny (komputery). 	<ul style="list-style-type: none"> - Przekładanie wiedzy ogólnej uczniów ponad umiejętności praktyczne, - brak umiejętności wykonywania prostych obliczeń arytmetycznych (ułamki i procenty), - niezajomość zasad ortografii (błędy w zapisach w dzienniczkach), - słaba znajomość języków obcych (przez mniejszą część uczniów), - niewystarczający poziom umiejętności uczniów w zakresie nawiązywania kontaktów interpersonalnych, - niewystarczające umiejętności uczniów w zakresie obsługi klienta hotelowego, - słabe motywowanie uczniów klas ZSZ do podnoszenia kwalifikacji, - motywacja do podjęcia nauki w zawodzie kucharz małej gastronomii jest wymuszona koniecznością ze względu na fakt braku pokrewnych zawodów gastronomicznych w szkole, np. zawodu kelner w ZSZ, - słabe wyposażenie pracowni technodydaktycznych w zakresie technologii gastronomicznej (uczniowie w zakładach spotykają się ze sprzętem, którego nie ma w szkole), - mała wiedza młodzieży na temat roli i funkcji urzędów istniejących na terenie Ostrowa Wielkopolskiego, - brak współpracy i kontaktów wychowawców z instruktorami w zakładach pracy (nie są zapraszani na wywiadówki, - brak współpracy rodziców z zakładami pracy.

Analiza SWOT

Współpraca nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących z nauczycielami przedmiotów zawodowych

Wykorzystywanie wiedzy merytorycznej i pedagogicznej w kształtowaniu umiejętności oraz postaw uczniów szkół zawodowych

Wiedza o kulturze

SILNE STRONY SZKOŁY	SŁABE STRONY SZKOŁY
<ul style="list-style-type: none"> - Kształtowanie kultury osobistej uczniów, - przygotowanie do udział w życiu kulturalnym, - rozbudzenie wrażliwości, poczucia piękna, estetyki, - poznanie różnych wytworów kultury w szczególności dzieł sztuki, - interpretacja i analiza tekstów kultury, - pobudzanie postawy twórczej, - odkrywanie talentów, własnych możliwości, - umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji. 	<ul style="list-style-type: none"> - Niska kultura osobista, - nieuczestniczenie w życiu kulturalnym, - brak wrażliwości i poczucia piękna, - nierozbudzona kreatywność, - nieznamość własnych możliwości, - nieumiejętne korzystanie ze źródeł informacji i niedoinformowanie.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Wysoka kultura osobista, - udział w życiu kulturalnym, - wyrobienie wrażliwości estetycznej, poczucia piękna i estetyki, - rozwijanie artystycznych uzdolnień, - znajomość wytworów kultury, w szczególności dzieł sztuki, - wyrobienie postawy kreatywnej i wykorzystanie jej w życiu codziennym, - rozwój umiejętności, talentów i indywidualności artystycznej, - prezentacja własnej twórczości rozwój intelektualny i emocjonalny ucznia - korzystanie ze źródeł informacji. 	<ul style="list-style-type: none"> - Niedostosowanie społeczne, - zawężenie świata wyłącznie do potrzeb bytowych, - brak rozwoju duchowego, - brak poczucia estetyki w pracy zawodowej i w życiu codziennym, - zagrożenie patologią różnego typu, - zubożenie intelektualne, - niewykorzystanie własnego potencjału, - ograniczenie możliwości życiowych, - brak możliwości rozwoju.

Język polski

SILNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> - Umiejętność analizy tekstów, rozumienie czytanego tekstu, - umiejętność dyskusji, prezentowanie wiedzy na forum, stosowanie językowych środków grzecznościowych, - ukazywanie problemów egzystencjonalnych człowieka, dostrzeżenie wartości uniwersalnych omawianych tekstów, - prezentacja tematów maturalnych dotyczących mody, stroju, tradycji, zwyczajów, potraw, funkcji stołu w różnych epokach, - poznawanie mechanizmów działania reklamy, - poznawanie pozawerbalnych środków przekazu, - doskonalenie języka, wzbogacanie słownictwa, - uczenie się posługiwania językiem urzędowym. 	<ul style="list-style-type: none"> - Przetwarzanie informacji, tworzenie własnych propozycji, uczestnictwo w projektach zawodowych, - zaprezentowanie siebie, swojego produktu, firmy; umie logicznie argumentować; wie jak przekonać klientów i konsumentów o wartości wyprodukowanego przez siebie produktu, usługi, - łatwość w rozpoznawaniu słabych i mocnych stron człowieka; autorefleksja; kształtowanie właściwej postawy; poprawne tworzenie relacji międzyludzkich; kreatywność, - umie wiązać ze sobą różne elementy, integrować wiedzę, ujmować świat holistycznie, - umie reklamować własne wyroby i usługi, - przyjmuje postawę adekwatną do sytuacji; pracuje nad sobą, eliminuje niewłaściwe gesty i mimikę, - poprawnie wypowiada się, dba o kulturę języka, - poprawnie wypełnia druki, formularze, CV.

Matematyka

SILNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> - Wspólne dążenie do rozwiązywania zadań praktycznych (procenty, ułamki, przeliczanie jednostek), - uczniowie zaczynają dostrzegać, że matematyka ma zastosowanie w praktyce. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lepsze rozumienie zjawisk na płaszczyznach teoretycznych i praktycznych, - wykorzystanie wiedzy teoretycznej w praktyce.
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Różne nazewnictwa tych samych zjawisk np. pojemność – objętość, - częste używanie innych jednostek na różnych przedmiotach, np. Ml, - niedopasowany program; różna kolejność wprowadzania danych tematów np. trygonometria na fizyce i matematyce. 	<ul style="list-style-type: none"> - Skupianie uwagi na działaniach łączących, a pomniejszanie celu głównego realizacji programu.

Wiedza o społeczeństwie

SILNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> – dostarczenie uczniom podstaw wiedzy socjologicznej, politologicznej, ekonomicznej i prawniczej, – kształtowanie w uczniach świadomości obywatelskiej, – zapoznawanie uczniów z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną na świecie, – zapoznawanie uczniów z pozycją Polski na arenie międzynarodowej – kształtowanie postaw patriotycznych i obywatelskich, krzewienie kultury narodowej i regionalnej oraz tożsamości europejskiej, – kształtowanie wśród uczniów szacunku i zrozumienia dla idei pokojowej współżycia między ludźmi i narodami, – rozwijanie poczucia przynależności do rodziny, społeczności lokalnej, narodu, państwa, społeczności europejskiej i światowej – kształtowanie umiejętności wykorzystania wiedzy z wos-u w życiu codziennym np.: udział w wyborach, wydarzeniach społecznych i kulturalnych, znajomość aktualnych problemów Polski, świata, regionu – kształtowanie umiejętności wyszukiwania wiadomości ze środków masowego przekazu i ich wykorzystania, – wykorzystanie zdobytej wiedzy socjologicznej w celu budowania relacji z przyszłymi klientami i zrozumienia ich potrzeb, – wykorzystanie zdobytej wiedzy ekonomicznej w zarządzaniu własnymi finansami domowymi i firmowymi, – wykorzystanie zdobytej wiedzy o Uni Europejskiej w celu zdobycia wsparcia finansowego ze środków unijnych, – wykorzystanie zdobytej wiedzy prawniczej w kształtowaniu umiejętności korzystania z przepisów prawa, wyszukiwania aktów prawnych, pisanie pism i umów. 	<ul style="list-style-type: none"> – Brak zainteresowania niektórych uczniów aktualną sytuacją w Polsce i świecie.
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – Pobudzenie uczniów do samodzielnych działań w ramach zdobytej wiedzy i umiejętności z wiedzy o społeczeństwie, np.: uczestnictwo w konkursach i olimpiadach, matura z wos-u, podjęcie dalszych studiów humanistycznych (administracja, socjologia itp.). 	<ul style="list-style-type: none"> – Brak umiejętności wykorzystania zdobytej wiedzy przez niektórych uczniów.

Charakterystyka uczniów

Sposoby rozwijania przez szkołę zainteresowań zawodowych uczniów:

- poprzez praktyki zawodowe – 43%,
- poprzez zawody i konkursy – 22%,
- nie rozwija – 21%,
- poprzez dobrze wyposażone sale lekcyjne – 6%,
- poprzez różnorodne zajęcia pozalekcyjne – 2%,
- poprzez przedmioty zawodowe – 6%.

Szkoła pobudza kreatywność i przedsiębiorczość u uczniów:

- dzięki praktykom zawodowym – 16%,
- poprzez różnorodne konkursy – 20%,
- poprzez zadania domowe, które zmuszają do poszukiwań zagadnień w różnych źródłach – 20%,
- poprzez uczestnictwo w obsłudze imprez na zewnątrz szkoły – 19%,
- trudno powiedzieć – 25%.

Sposoby przygotowywania przez szkołę absolwentów do dalszej nauki:

- poprzez dodatkowe zajęcia w szkole – 25%,
- poprzez organizację wykładów z ciekawymi ludźmi z wyższych uczelni – 14%,
- poprzez praktyki zawodowe – 13%,
- poprzez wyjazdy do uczelni wyższych – 5%,
- nie ma zdania – 57%.

Sposoby przygotowywania przez szkołę młodzieży do funkcjonowania na rynku pracy:

- poprzez praktyki zawodowe – 35%,
- poprzez uczestnictwo w organizacji i obsłudze przyjęć na zewnątrz – 22%,
- poprzez zajęcia pozalekcyjne – 17%,
- poprzez dobre przygotowanie do egzaminu zawodowego – 3%,
- poprzez organizację z wieloma ciekawymi ludźmi – 5%,
- nie mam zdania – 18%.

Stopień, w jaki nauka języka obcego, pozwala uczniom na swobodne porozumiewanie się w nim:

- w zakresie podstawowym – 84%,
- w pełnym zakresie – 3%,
- nie pozwala – 3%.

Sposób, w jaki uczniowie wykorzystują wiedzę matematyczną na przedmiotach zawodowych:

- do wypełniania faktur – 54%,
- do rozwiązywania zadań projektowych – 8%,
- w żaden sposób – 17%.

Sposób, w jaki uczniowie pokonują przeszkody w celu osiągnięcia powodzenia w nauce:

- poprzez systematyczne uczenie się – 37%,
- dzięki korepetycjom – 33%,
- korzystam z pomocy kolegów i koleżanek – 4%,
- nie mam zdania – 26%.

V. KOMPETENCJE KLUCZOWE – ZALECENIA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

KOMPETENCJE KLUCZOWE W UCZENIU SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE – EUROPEJSKIE RAMY ODNIESIENIA

Tło i cele

W związku z postępującą globalizacją Unia Europejska staje przed coraz nowszymi wyzwaniami, dlatego też każdy obywatel będzie potrzebował szerokiego wachlarza kompetencji kluczowych, by łatwo przystosować się do szybko zmieniającego się świata, w którym zachodzą rozliczne wzajemne powiązania.

Edukacja w swym podwójnym – społecznym i ekonomicznym – wymiarze ma do odegrania zasadniczą rolę, polegającą na zapewnieniu nabycia przez obywateli Europy kompetencji kluczowych koniecznych, aby umożliwić im elastyczne dostosowywanie się do takich zmian.

Opierając się na wielorakich kompetencjach indywidualnych, należy sprostać różnicowanym potrzebom osób uczących się poprzez zapewnienie równości i dostępu dla tych grup, które ze względu na trudności edukacyjne, spowodowane okolicznościami osobistymi, społecznymi, kulturowymi lub ekonomicznymi, wymagają wsparcia w realizacji swojego potencjału edukacyjnego. Przykładami takich grup są osoby o niskich kwalifikacjach podstawowych, zwłaszcza osoby o niskiej sprawności w zakresie czytania i pisania, osoby przedwcześnie kończące naukę szkolną, długotrwale bezrobotne, powracający do pracy po długotrwałym urlopie, osoby starsze, migranci oraz osoby niepełnosprawne.

W tym kontekście głównymi celami ram odniesienia są:

- 1) Określenie i zdefiniowanie kompetencji kluczowych koniecznych do osobistej samorealizacji, bycia aktywnym obywatelem, spójności społecznej i uzyskania szans na zatrudnienie w społeczeństwie wiedzy;
- 2) Wspieranie działań państw członkowskich zmierzających do zapewnienia młodym ludziom po zakończeniu kształcenia i szkoleń kompetencji kluczowych

- w stopniu przygotowującym ich do dorosłego życia i stanowiącym podstawę dla dalszej nauki i życia zawodowego, oraz zapewnienia dorosłym możliwości rozwijania i aktualizowania ich kompetencji kluczowych w ciągu całego życia;
- 3) Dostarczenie twórcom polityki, instytucjom edukacyjnym, pracodawcom oraz osobom uczącym się narzędzia referencyjnego na poziomie europejskim, aby ułatwić starania na rzecz osiągnięcia wspólnie uzgodnionych celów na szczeblu krajowym i europejskim;
 - 4) Określenie ram dalszego działania na poziomie Wspólnoty zarówno w zakresie programu roboczego Edukacja i Szkolenia 2010, jak i wspólnotowych programów edukacji i szkolenia.

Kompetencje kluczowe

Kompetencje są definiowane w niniejszym dokumencie jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia.

W ramach odniesienia ustanowiono osiem kompetencji kluczowych:

- 1) porozumiewanie się w języku ojczystym;
- 2) porozumiewanie się w językach obcych;
- 3) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne;
- 4) kompetencje informatyczne;
- 5) umiejętność uczenia się;
- 6) kompetencje społeczne i obywatelskie;
- 7) inicjatywność i przedsiębiorczość; oraz
- 8) świadomość i ekspresja kulturalna.

Kompetencje kluczowe uważane są za jednakowo ważne, ponieważ każda z nich może przyczynić się do udanego życia w społeczeństwie wiedzy. Zakresy wielu spośród tych kompetencji częściowo się pokrywają i są powiązane, aspekty niezbędne w jednej dziedzinie wspierają kompetencje w innej. Dobre opanowanie podstawowych umiejętności językowych, 30.12.2006 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 394/13 czytania, pisania, liczenia i umiejętności w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK) jest niezbędną podstawą uczenia się; umiejętność uczenia się sprzyja wszelkim innym działaniom kształceniowym. Niektóre zagadnienia mają zastosowanie we wszystkich elementach ram odniesienia: krytyczne myślenie, kreatywność, inicjatywność, rozwiązywanie problemów,

ocena ryzyka, podejmowanie decyzji i konstruktywne kierowanie emocjami są istotne we wszystkich ośmiu kompetencjach kluczowych.

1. Porozumiewanie się w języku ojczystym (1)

Definicja:

Porozumiewanie się w języku ojczystym to zdolność wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) oraz językowej interakcji w odpowiedniej i kreatywnej formie w pełnym zakresie kontekstów społecznych i kulturowych – w edukacji i szkoleniu, pracy, domu i czasie wolnym. Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

Kompetencja komunikacyjna jest wynikiem opanowania języka ojczystego, nieodłącznie związanego z rozwojem indywidualnych zdolności poznawczych umożliwiających interpretację świata i relacje z innymi ludźmi.

Porozumiewanie się w języku ojczystym wymaga od osoby znajomości słownictwa, gramatyki funkcjonalnej i funkcji języka. Obejmuje ona świadomość głównych typów interakcji słownej, znajomość pewnego zakresu tekstów literackich i innych, głównych cech rozmaitych stylów i rejestrów języka oraz świadomość zmienności języka i sposobów porozumiewania się w różnych kontekstach.

Osoby powinny posiadać umiejętność porozumiewania się w mowie i piśmie w różnych sytuacjach komunikacyjnych, a także obserwowania swojego sposobu porozumiewania się i przystosowywania go do wymogów sytuacji. Kompetencja ta obejmuje również umiejętności rozróżniania i wykorzystywania różnych typów tekstów, poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji, wykorzystywania pomocy oraz formułowania i wyrażania własnych argumentów w mowie i w piśmie w przekonujący sposób, odpowiednio do kontekstu.

Pozytywna postawa w stosunku do porozumiewania się w ojczystym języku obejmuje skłonność do krytycznego i konstruktywnego dialogu, wrażliwość na walory estetyczne oraz chęć ich urzeczywistniania i zainteresowanie kontaktami z innymi ludźmi. Wiąże się to ze świadomością oddziaływania języka na innych ludzi oraz potrzebą rozumienia i używania języka w sposób pozytywny i odpowiedzialny społecznie.

2. Porozumiewanie się w językach obcych (2)

Definicja:

Porozumiewanie się w obcych językach opiera się w znacznej mierze na tych samych wymiarach umiejętności, co porozumiewanie się w języku ojczystym – na zdolności do rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) w odpowiednim zakresie kontekstów społecznych i kulturalnych (w edukacji i szkoleniu, pracy, domu i czasie wolnym) w zależności od chęci lub potrzeb danej osoby. Porozumiewanie się w obcych językach wymaga również takich umiejętności, jak mediacja i rozumienie różnic kulturowych. Stopień opanowania języka przez daną osobę może być różny w przypadku czterech kompetencji językowych (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) oraz poszczególnych języków, a także zależny od społecznego i kulturowego kontekstu osobistego, otoczenia oraz potrzeb lub zainteresowań danej osoby.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

Kompetencja porozumiewania się w obcych językach wymaga znajomości słownictwa i gramatyki funkcjonalnej oraz świadomości głównych typów interakcji słownej i rejestrów języka. Istotna jest również znajomość konwencji społecznych oraz aspektu kulturowego i zmienności języków. L 394/14 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 30.12.2006.

- (1) W kontekście wielokulturowych i wielojęzycznych społeczeństw Europy uznaje się, że język ojczysty nie we wszystkich przypadkach musi być językiem urzędowym państwa członkowskiego oraz że umiejętność porozumiewania się w języku urzędowym jest warunkiem wstępnym zapewnienia pełnego uczestnictwa jednostki w społeczeństwie. W niektórych państwach członkowskich językiem ojczystym może być jeden z kilku języków urzędowych. Środki stosowane w takich przypadkach oraz odpowiednie stosowanie definicji należą do kompetencji poszczególnych państw członkowskich i są uzależnione od ich specyficznych potrzeb i okoliczności.
- (2) Ważne jest uznanie faktu, że liczni Europejczycy żyją w rodzinach i społecznościach dwujęzycznych lub wielojęzycznych oraz że język urzędowy kraju, w którym mieszkają, może nie być ich językiem ojczystym. Dla tych grup wspomniana wyżej umiejętność może dotyczyć raczej języka urzędowego niż języka obcego. Ich potrzeby, motywacja oraz społeczne lub ekonomiczne powody rozwijania tej umiejętności jako wsparcia dla integracji będą inne niż na przykład w przypadku osób, które uczą się języka obcego z myślą o podróżach lub pracy. Środki stosowane w takich przypadkach oraz odpowiednie stosowanie definicji podlegają

kompetencji poszczególnych państw członkowskich i są uzależnione od ich specyficznych potrzeb i okoliczności.

Na niezbędne umiejętności w zakresie komunikacji w językach obcych składa się zdolność rozumienia komunikatów słownych, inicjowania, podtrzymywania i kończenia rozmowy oraz czytania, rozumienia i pisania tekstów, odpowiednio do potrzeb danej osoby. Osoby powinny także być w stanie właściwie korzystać z pomocy oraz uczyć się języków również w nieformalny sposób w ramach uczenia się przez całe życie.

Pozytywna postawa obejmuje świadomość różnorodności kulturowej, a także zainteresowanie i ciekawość języków i komunikacji międzykulturowej.

3. Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne (3)

Definicja:

- A. Kompetencje matematyczne obejmują umiejętność rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji. Istotne są zarówno proces i czynność, jak i wiedza, przy czym podstawę stanowi należyte opanowanie umiejętności liczenia. Kompetencje matematyczne obejmują – w różnym stopniu – zdolność i chęć wykorzystywania matematycznych sposobów myślenia (myślenie logiczne i przestrzenne) oraz prezentacji (wzory, modele, konstrukty, wykresy, tabele).
- B. Kompetencje naukowe odnoszą się do zdolności i chęci wykorzystywania istniejącego zasobu wiedzy i metodologii do wyjaśniania świata przyrody, w celu formułowania pytań i wyciągania wniosków opartych na dowodach. Za kompetencje techniczne uznaje się stosowanie tej wiedzy i metodologii w odpowiedzi na postrzegane potrzeby lub pragnienia ludzi. Kompetencje w zakresie nauki i techniki obejmują rozumienie zmian powodowanych przez działalność ludzką oraz odpowiedzialność poszczególnych obywateli.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

- A. Konieczna wiedza w dziedzinie matematyki obejmuje solidną umiejętność liczenia, znajomość miar i struktur, głównych operacji i sposobów prezentacji matematycznej, rozumienie terminów i pojęć matematycznych, a także świadomość pytań, na które matematyka może dać odpowiedź.

Osoba powinna posiadać umiejętności stosowania głównych zasad i procesów matematycznych w codziennych sytuacjach prywatnych i zawodowych, a także śledzenia i oceniania ciągów argumentów. Powinna ona być w stanie rozumować w matematyczny sposób, rozumieć dowód matematyczny i komuni-

kować się językiem matematycznym oraz korzystać z odpowiednich pomocy. Pozytywna postawa w matematyce opiera się na szacunku dla prawdy i chęci szukania przyczyn i oceniania ich zasadności.

- B. W przypadku nauki i techniki, niezbędna wiedza obejmuje główne zasady rządzące naturą, podstawowe pojęcia naukowe, zasady i metody, technikę oraz produkty i procesy techniczne, a także rozumienie wpływu nauki i technologii na świat przyrody. Kompetencje te powinny umożliwiać osobom lepsze rozumienie korzyści, ograniczeń i zagrożeń wynikających z teorii i zastosowań naukowych oraz techniki w społeczeństwach w sensie ogólnym (w powiązaniu z podejmowaniem decyzji, wartościami, zagadnieniami moralnymi, kulturą itp.).

Umiejętności obejmują zdolność do wykorzystywania i posługiwania się narzędziami i urządzeniami technicznymi oraz danymi naukowymi do osiągnięcia celu bądź podjęcia decyzji lub wyciągnięcia wniosku na podstawie dowodów. Osoby powinny również być w stanie rozpoznać niezbędne cechy postępowania naukowego oraz posiadać zdolność wyrażania wniosków i sposobów rozumowania, które do tych wniosków doprowadziły.

Kompetencje w tym obszarze obejmują postawy krytycznego rozumienia i ciekawości, zainteresowanie kwestiami etycznymi oraz poszanowanie zarówno bezpieczeństwa, jak i trwałości, w szczególności w odniesieniu do postępu naukowo-technicznego w kontekście danej osoby, jej rodziny i społeczności oraz zagadnień globalnych.

4. Kompetencje informatyczne (4)

Definicja:

Kompetencje informatyczne obejmują umiejętne i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Opierają się one na podstawowych umiejętnościach w zakresie TIK: wykorzystywania komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu. Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją: 30.12.2006 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 394/15.

Kompetencje informatyczne wymagają solidnego rozumienia i znajomości natury, roli i możliwości TSI w codziennych kontekstach: w życiu osobistym i społecznym, a także w pracy. Obejmuje to główne aplikacje komputerowe – edytory tekstu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych, przechowywanie informacji i posługiwanie się nimi – oraz rozumienie możliwości i potencjalnych zagrożeń związanych z Inter-

netem i komunikacją za pośrednictwem mediów elektronicznych (poczta elektroniczna, narzędzia sieciowe) do celów pracy, rozrywki, wymiany informacji i udziału w sieciach współpracy, a także do celów uczenia się i badań. Osoby powinny także rozumieć, w jaki sposób TSI mogą wspierać kreatywność i innowacje, a także być świadome zagadnień dotyczących prawdziwości i rzetelności dostępnych informacji oraz zasad prawnych i etycznych mających zastosowanie przy interaktywnym korzystaniu z TSI. Konieczne umiejętności obejmują zdolność poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji oraz ich wykorzystywania w krytyczny i systematyczny sposób, przy jednoczesnej ocenie ich odpowiedniości, z rozróżnieniem elementów rzeczywistych od wirtualnych przy rozpoznawaniu połączeń. Osoby powinny posiadać umiejętności wykorzystywania narzędzi do tworzenia, prezentowania i rozumienia złożonych informacji, a także zdolność docierania do usług oferowanych w Internecie, wyszukiwania ich i korzystania z nich; powinny również być w stanie stosować TSI jako wsparcie krytycznego myślenia, kreatywności i innowacji.

Korzystanie z TSI wymaga krytycznej i refleksyjnej postawy w stosunku do dostępnych informacji oraz odpowiedzialnego wykorzystywania mediów interaktywnych. Rozwijaniu tych kompetencji sprzyja również zainteresowanie udziałem w społecznościach i sieciach w celach kulturalnych, społecznych lub zawodowych.

5. Umiejętność uczenia się (5)

Definicja:

Umiejętność uczenia się to zdolność konsekwentnego i wytrwałego uczenia się, organizowania własnego procesu uczenia się, w tym poprzez efektywne zarządzanie czasem i informacjami, zarówno indywidualnie, jak i w grupach. Kompetencja ta obejmuje świadomość własnego procesu uczenia się i potrzeb w tym zakresie, identyfikowanie dostępnych możliwości oraz zdolność pokonywania przeszkód w celu osiągnięcia powodzenia w uczeniu się.

Kompetencja ta oznacza nabywanie, przetwarzanie i przyswajanie nowej wiedzy i umiejętności, a także poszukiwanie i korzystanie ze wskazówek. Umiejętność uczenia się pozwala osobom nabyć umiejętność korzystania z wcześniejszych doświadczeń w uczeniu się i ogólnych doświadczeń życiowych w celu wykorzystywania i stosowania wiedzy i umiejętności w różnorodnych kontekstach – w domu, w pracy, a także w edukacji i szkoleniu. Kluczowymi czynnikami w rozwinięciu tej kompetencji u danej osoby są motywacja i wiara we własne możliwości.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

W sytuacji kiedy uczenie się skierowane jest na osiągnięcie konkretnych celów pracy lub kariery, osoba powinna posiadać znajomość wymaganych kompetencji, wiedzy, umiejętności i kwalifikacji. We wszystkich przypadkach umiejętność uczenia się wymaga od osoby znajomości i rozumienia własnych preferowanych strategii uczenia się, silnych i słabych stron własnych umiejętności i kwalifikacji, a także zdolności poszukiwania możliwości kształcenia i szkolenia się oraz dostępnej pomocy lub wsparcia.

Umiejętność uczenia się wymaga, po pierwsze, nabycia podstawowych umiejętności czytania, pisania, liczenia i umiejętności w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych koniecznych do dalszego uczenia się. Na podstawie tych umiejętności osoba powinna być w stanie docierać do nowej wiedzy i umiejętności oraz zdobywać, przetwarzać i przyswajać je. Wymaga to efektywnego zarządzania własnymi wzorcami uczenia się, kształtowania kariery i pracy, a szczególnie wytrwałości w uczeniu się, koncentracji na dłuższych okresach oraz krytycznej refleksji na temat celów uczenia się. Osoby powinny być w stanie poświęcać czas na samodzielną naukę, charakteryzującą się samodyscypliną, ale również na wspólną pracę w ramach procesu uczenia się, czerpać korzyści z różnorodności grupy oraz dzielić się nabytą wiedzą i umiejętnościami. Powinny one być w stanie organizować własny proces uczenia się, ocenić swoją pracę oraz w razie potrzeby szukać rady, informacji i wsparcia. Pozytywna postawa obejmuje motywację i wiarę we własne możliwości w uczeniu się i osiąganiu sukcesów w tym procesie przez całe życie. Nastawienie na rozwiązywanie problemów sprzyja zarówno procesowi uczenia się, jak i zdolności osoby do pokonywania przeszkód i zmieniania się. Chęć wykorzystywania doświadczeń z życia i uczenia się, a także ciekawość w poszukiwaniu możliwości uczenia się i wykorzystywania tego procesu w różnorodnych sytuacjach życiowych to niezbędne elementy pozytywnej postawy.

6. Kompetencje społeczne i obywatelskie (6)

Definicja:

Są to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe obejmujące pełny zakres zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, szczególnie w społeczeństwach charakteryzujących się coraz większą różnorodnością, a także rozwiązywania konfliktów w razie potrzeby. Kompetencje obywatelskie przygotowują osoby do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim w oparciu o znajomość pojęć i struktur społecz-

nych i politycznych oraz poczuwanie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa. L 394/16 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 30.12.2006.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

- A. Kompetencje społeczne są związane z dobrem osobistym i społecznym, które wymaga świadomości, w jaki sposób można zapewnić sobie optymalny poziom zdrowia fizycznego i psychicznego, rozumianego również jako zasób danej osoby i jej rodziny oraz bezpośredniego otoczenia społecznego, a także wiedzy, w jaki sposób może się do tego przyczynić odpowiedni styl życia. Dla powodzenia w kontaktach interpersonalnych i uczestnictwie społecznym niezbędne jest rozumienie zasad postępowania i reguł zachowania ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach (np. w pracy). Równie istotna jest świadomość podstawowych pojęć dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, równości płci i niedyskryminacji, społeczeństwa i kultury. Konieczne jest rozumienie wielokulturowych i społeczno-ekonomicznych wymiarów społeczeństw europejskich, a także wzajemnej interakcji narodowej tożsamości kulturowej i tożsamości europejskiej. Podstawowe umiejętności w zakresie tej kompetencji obejmują zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolność do empatii. Osoby powinny być zdolne do radzenia sobie ze stresem i frustracją oraz do wyrażania ich w konstruktywny sposób, a także powinny dokonywać rozróżnienia sfery osobistej i zawodowej.

Kompetencja ta opiera się na współpracy, asertywności i prawości. Osoby powinny interesować się rozwojem społeczno-gospodarczym, komunikacją międzykulturową, cenić różnorodność i szanować innych ludzi, a także być przygotowane na pokonywanie uprzedzeń i osiągnięcie kompromisu.

- B. Kompetencje obywatelskie opierają się na znajomości pojęć demokracji, sprawiedliwości, równości, obywatelstwa i praw obywatelskich, łącznie ze sposobem ich sformułowania w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej i międzynarodowych deklaracjach oraz ich stosowaniem przez różne instytucje na poziomach lokalnym, regionalnym, krajowym, europejskim i międzynarodowym. Obejmują one również znajomość współczesnych wydarzeń, jak i głównych wydarzeń i tendencji w narodowej, europejskiej i światowej historii. Ponadto, należy zwiększyć świadomość celów, wartości i polityk, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne.

Niezbędna jest również znajomość integracji europejskiej oraz struktur UE, z ich głównymi celami i wartościami, jak i świadomość różnorodności i tożsamości kulturowych w Europie.

Umiejętności w zakresie kompetencji obywatelskich obejmują zdolność do efektywnego zaangażowania, wraz z innymi ludźmi, w działania publiczne, wykazywania solidarności i zainteresowania rozwiązywaniem problemów stojących przed lokalnymi i szerszymi społecznościami. Do umiejętności tych należy krytyczna i twórcza refleksja oraz konstruktywne uczestnictwo w działaniach społeczności lokalnych i sąsiedzkich oraz procesach podejmowania decyzji na wszystkich poziomach, od lokalnego, poprzez krajowy, po europejski, szczególnie w drodze głosowania. Pełne poszanowanie praw człowieka, w tym równości, jako podstawy demokracji, uznanie i zrozumienie różnic w systemach wartości różnych religii i grup etnicznych, to fundamenty pozytywnej postawy. Oznacza ona zarówno wykazywanie poczucia przynależności do własnego otoczenia, kraju, Unii Europejskiej i Europy jako całości oraz do świata, jak i gotowość do uczestnictwa w demokratycznym podejmowaniu decyzji na wszystkich poziomach. Obejmuje ona również wykazywanie się poczuciem obowiązku, jak i okazywanie zrozumienia i poszanowania wspólnych wartości, niezbędnych do zapewnienia spójności wspólnoty, takich jak respektowanie demokratycznych zasad. Konstruktywne uczestnictwo obejmuje również działalność obywatelską, wspieranie różnorodności i spójności społecznej i zrównoważonego rozwoju oraz gotowość poszanowania wartości i prywatności innych osób.

7. Inicjatywność i przedsiębiorczość (7)

Definicja:

Inicjatywność i przedsiębiorczość oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans; są podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie. Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

Konieczna wiedza obejmuje zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami. Osoby powinny również być świadome zagadnień etycznych związanych z przedsiębiorstwami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np.: poprzez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne. 30.12.2006 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 394/17.

Umiejętności odnoszą się do proaktywnego zarządzania projektami (co obejmuje np. planowanie, organizowanie, zarządzanie, kierowanie i zlecanie zadań, analizowanie, komunikowanie, sporządzanie raportów, ocenę i sprawozdawczość), skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz zdolności zarówno pracy indywidualnej, jak i współpracy w zespołach. Niezbędna jest umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach. Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w kierunku realizowania celów, czy to osobistych, czy wspólnych, zarówno prywatnych, jak i zawodowych.

8. Świadomość i ekspresja kulturalna (8)

Definicja:

Docenianie znaczenia twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć za pośrednictwem szeregu środków wyrazu, w tym muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

Wiedza kulturalna obejmuje świadomość lokalnego, narodowego i europejskiego dziedzictwa kulturalnego oraz jego miejsca w świecie. Obejmuje ona podstawową znajomość najważniejszych dzieł kultury, w tym współczesnej kultury popularnej. Niezbędne jest rozumienie kulturowej i językowej różnorodności w Europie i w innych regionach świata oraz konieczności jej zachowania, a także zrozumienie znaczenia czynników estetycznych w życiu codziennym.

Umiejętności obejmują zarówno wrażliwość, jak i ekspresję: wrażliwość i przyjemność z odbioru dzieł sztuki i widowisk, jak i wyrażanie siebie poprzez różnorodne środki z wykorzystaniem wrodzonych zdolności. Umiejętności obejmują również zdolność do odniesienia własnych punktów widzenia w zakresie twórczości i ekspresji do opinii innych oraz rozpoznawania i wykorzystywania społecznych i ekonomicznych szans w działalności kulturalnej. Ekspresja kulturalna jest niezbędną do

rozwijania twórczych umiejętności, które mogą być wykorzystywane w wielu sytuacjach zawodowych. Dogłębne zrozumienie własnej kultury oraz poczucie tożsamości mogą być podstawą szacunku i otwartej postawy wobec różnorodności ekspresji kulturalnej. Pozytywna postawa obejmuje również kreatywność oraz chęć pielęgnowania zdolności estetycznych poprzez wyrażanie siebie środkami artystycznymi i udział w życiu kulturalnym.

VI. WNIOSKI I REKOMENDACJE

1. Należy dostosować ofertę edukacyjną szkoły do potrzeb rynku pracy, mając na uwadze wyżej podane informacje.
2. Ważnym elementem szkolnictwa zawodowego w obecnym czasie jest tworzenie nowoczesnych programów nauczania w warunkach szybkich zmian technologicznych. W dziedzinie programowej pracodawcy oczekują wyeksponowania treści związanych z ekonomiką i organizacją produkcji oraz umiejętności o charakterze ogólnym, takich jak: samokształcenie, dostrzeganie i rozwiązywanie problemów, łączenie teorii z praktyką, skuteczne komunikowanie się, możliwość porozumiewania się w języku obcym, praca w zespole.
3. Wzmocnić współpracę szkół ze środowiskami gospodarczymi, ponieważ na efektywność szkolnictwa zawodowego wpływa związek jego z otoczeniem gospodarczym, a także poziom kultury pracy.
4. Podjąć działania mające na celu zwiększenie kompetencji nauczycieli przez uczestnictwo ich w różnych formach doskonalenia zawodowego.
5. Promowanie idei znaczenia szkoły w procesie podejmowania decyzji zawodowych i kształtowania tożsamości ucznia (wśród uczniów, nauczycieli itd.).
6. Należy przełamywać stereotypy w poglądach młodzieży, które określa się potocznie jako „niemożność”. Działania te mają przynieść efekty satysfakcjonujące obie strony stosunku wychowawczego (szkoła, uczeń).
7. Dostosować działania do diagnozy jednostek wychowywanych i ich środowisk rodzinnych, lokalnych, a także indywidualizowania procesu wychowawczego.
8. Oferta edukacyjna szkół zawodowych nie odpowiada wymogom rynku pracy. Stworzenie warunków rozwoju nowoczesnego szkolnictwa jest pilnym zadaniem, wymagającym współdziałania władz oświatowych wszystkich szczebli, przedsiębiorców, partnerów społecznych i samych szkół. Szansą dla tego programu jest zainteresowanie pracodawców, wywołane dobrą koniunkturą gospodarczą oraz możliwością korzystania ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.